

ΠΩΣ ΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ

Εὐφυὲς λογογράφος ὁ Ἀβραάμ Δρεῦφους προτιθέμενος οὐχὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου νὰ λαλήσῃ πρὸς ἐκλεκτὴν ὁμηγυρίαν περὶ δραματικῆς τέχνης, ἔσχε τὴν ἐξαίρετον καὶ ἐπιτυχῆ ἐπίνοιαν ν' ἀποταθῇ πρὸς τοὺς διαπρεπεστάτους τῶν δραματικῶν συγγραφέων τῆς πατρίδος του προβάλλων αὐτοῖς τὴν ἐρώτησιν : πῶς γίνονται τὰ δραματικά ἔργα ; Οἱ περιφανεῖς τῆς τέχνης μύσται, οἱ γεγηρακότες εἰς τοὺς ἀπὸ σκηνῆς ἀγῶνας πᾶν προθύμως καὶ ἀβρόως ἀπήντησαν εἰς τὴν ἀπότολμον ἐρώτησιν, ἐκ τῶν ἀπαντήσεων δὲ αὐτῶν, ὡς κατωτέρω παραθέτομεν, δύναται ὁ ἀπείρως ἔχων ν' ἀρυσθῇ διδάγματα ὠφέλιμα, ἐνταυτῷ δὲ νὰ διαγνώσῃ τὸν ἰδιάζοντα ἐκαστοῦ τῶν ἐξόχων συγγραφέων χαρακτῆρα.

Ἰδοὺ ἐν πρώτοις ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά :

« Ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε,

« Μ' ἐρωτᾷς τίνι τρόπῳ γίνεται δραματικὸν τι ἔργον. Ἡ ἐρώτησίς σου μοὶ περιποιεῖ πολλὴν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐμβάλλει εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν.

« Διὰ συντόνου μελέτης, δι' ἐργασίας, ὑπομονῆς, μνήμης, θελήσεως, δύναται τις νὰ πείσῃ τοὺς ἄλλους ὅτι εἶνε ζωγράφος ἢ γλύπτης ἢ μουσικός. Ἐχρῶσιν αἱ τέχναι αὐταὶ μεθόδους ἑλικίας, ἐργασίαν μηχανικὴν, ἅτινα δύναται τις νὰ μάθῃ, καὶ δι' ὧν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ἀξίαν, πρὸ πάντων δὲ ἐπιδεξιότητα καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ. Τὸ κοινόν, εἰς οὗ τὴν κρίσιν ὑποβάλλονται τὰ ἔργα, ἀμοιροῦν τεχνικῆς μελέτης, θεωρεῖ ἤδη ὡς ὑπερτέρους αὐτοῦ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιήσαντας. Συναισθάνεται ὅτι ἔαν ἐξενέγκῃ γνώμην, δύνανται αὐτοὶ νὰ τῷ εἰπωσιν : — « Ἐδιδάχθης τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν, τὴν μουσικὴν ; » Ὁχι. Μὴ ὁμίλει λοιπὸν μὲ τόσῃν ἐλαφρότητι. Δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ κρίνης. Πρέπει νὰ ἦσαι ἐνήμερος εἰς τὴν τέχνην διὰ νὰ ἐννοήσῃς τὰς καλλοναὺς τοῦ ἔργου κτλ. κτλ. »

« Τοιοῦτοτρόπως δὲ τὸ ἀγαθὸν κοινὸν συχνάκις ἀφίνει νὰ ἐπιβάλλωνται ἐπ' αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν μουσικὴν μερικαὶ σχολαὶ καὶ μερικαὶ ἐπισημότητες. Δὲν τολμᾷ νὰ διαμαρτυρηθῇ. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ δράματος ἢ κωμωδίας τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνδιαφέρεται καὶ καθίσταται τρόπον τινὰ πολιτικὸς ἐνάγων.

« Ἡ γλῶσσα δι' ἧς ὁμιλοῦμεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου εἶνε ἐκείνη ἡ ἴδια δι' ἧς αὐτὸ ὁμιλεῖ καθ' ἐκάστην τὰ αἰσθήματα ἅτινα ζω-

γραφοῦμεν, εἶνε τὰ ἴδια αὐτοῦ αἰσθήματα : τὰ πρόσωπα ἅτινα παριστῶμεν δρῶντα εἶνε αὐτὸ τὸ ἴδιον κοινὸν μὲ τὰ πάθη τὰ γνωστά εἰς αὐτό, μὲ τὰς περιπτώσεις, αἵτινες εἶνε εἰς αὐτὸ οἰκεῖαι.

« Δὲν ἔχει ποσῶς ἀνάγκην προπαρασκευαστικῆς μελέτης : δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ἡ μύησις αὐτοῦ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ καλλιτέχνου ἢ ἐν τῷ σχολείῳ : ἀπαιτεῖται μόνον καὶ μόνον νὰ ἔχῃ ὅμματα διὰ νὰ βλέπῃ καὶ ὦτα διὰ νὰ ἀκούῃ. Εὐθύς ὡς ἀπομακρυνθῶμεν δὲν λέγω τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐκείνου τὸ ὅποιον αὐτὸ ἐκλαμβάνει ὡς ἀλήθειαν, δὲν μᾶς ἀκούει πλέον. Διότι καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ ὅπως καὶ ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ ὁποίου τὸ θεάτρον εἶνε ἡ ἀναπαράστασις, ὑπάρχουσι δύο ἀλήθειαι, ἡ ἀπόλυτος ἥτις ἐπὶ τέλους πάντοτε ἐπιβάλλεται, καὶ ἡ ψευδής, ἡ τοῦλάχιστον ἡ κατὰ σύμβασιν, ἥτις ἐνυπάρχει εἰς τὰς ἔξεις, εἰς τὰ ἥθη, εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας : ἡ ἀλήθεια ἥτις οὐδέποτε συνθηκολογεῖ καὶ ἐξανίσταται καὶ ἡ ἀλήθεια ἥτις συνδιλλάσσεται καὶ ἀρμόζει κάλλιον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ἡ τοῦ Ἀλκέστου τέλος καὶ τοῦ Φιλίππα.

« Μόνον ποιῶντες παντοίας ὑποχωρήσεις εἰς τὴν δευτέραν κατορθοῦμεν νὰ συμπεράνωμεν διὰ τὰς πρώτας τῶν δύο ἀληθειῶν. Τὸ κοινόν, ὅπως πάντες οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ βασιλεῖς, οἱ λαοὶ καὶ αἱ γυναῖκες, δὲν ἀγαπᾷ νὰ τῷ λέγῃσι τὴν ἀλήθειαν, πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

« Ἀς σπεύσωμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἔχει καὶ κάποιαν δικαιολογίαν τὴν ἀλήθειαν ἐκείνην δὲν τὴν γνωρίζει ποσῶς, διότι σπανίως ἄλλοι τὴν ἐδίδαξαν πρὸς αὐτό.

« Διὰ τοῦτο θέλει νὰ τὸ κολακεύωσι, νὰ τὸ οἰκτείρωσι, νὰ τὸ παρηγορῶσι, νὰ τὸ ἀφαρπάζωσιν ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ ἀπὸ τὰς δυστυχίας του, πάσας σχεδὸν προερχομένας ἐκ τῆς ἀμαθείας του, ἀλλὰ τὰς ὁποίας οὐχ ἤττον θεωρεῖ δεινοτάτας καὶ ἀδικωτάτας διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι εἶνε ἰδικαί του.

« Καὶ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο κατὰ περιεργότατον ὁπτικὸν ἀποτέλεσμα οἱ θεαταὶ βλέπουσι κατοπτριζομένους ἑαυτοὺς ἐν τῷ ἀγαθῷ, τῷ φιλοστόργῳ, τῷ μεγαθύμῳ, τῷ ἥρωϊκῷ προσώπῳ, ὅπερ ἀναβιβάζομεν ἡμεῖς ἐπὶ τῆς σκηνῆς : ἐνῷ ἐν τῷ φαύλῳ ἢ γελοίῳ προσώπῳ διαβλέπει πάντοτε τὸν πλησίον. Πῶς λοιπὸν θέλετε νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὅπως δῆποτε ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν λέγομεν πρὸς αὐτό ;

« Βλέπω ὅμως ὅτι δὲν ἀπαντῶ ποσῶς εἰς τὴν ἐρώτησίν σας.

« Ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθητε τίνι τρόπῳ κατασκευάζονται τὰ δραματικά ἔργα : διὸ θὰ σᾶς εἰπῶ, ἢ μᾶλλον θὰ δοκιμάσω νὰ σᾶς εἰπῶ τὰ στοιχεῖα τῆς κατασκευῆς του.

«'Αλλά, φίλε μου, ἐὰν θέλῃς νὰ σοὶ ὁμιλήσω εἰλικρινῶς, σοὶ ὁμολογῶ ὅτι ἀγνοῶ πῶς γίνεται τὸ δράμα.

«Μιᾶ τῶν ἡμερῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὅτε μόλις εἶχον ἀποπερατώσει τὰς ἐν τῷ λυκεῖῳ σπουδὰς μου, ἀπηύθυνα τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸν πατέρα μου, ὅστις μοὶ ἀπήντησεν : — Εἶνε ἀπλούστατον, ἡ πρώτη πρᾶξις πρέπει νὰ εἶνε σαφής, ἡ τελευταία βραχεῖα καὶ πανταχοῦ νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐνδιαφέρον.

«'Η μέθοδος εἶνε τῷ ὄντι ἀπλουστάτη, ἀρκεῖ μόνον νὰ γινώσκῃ τις νὰ τὴν μεταχειρισθῇ· ἄλλ' ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ δυσκολία. Ὁ πρὸς ὃν ἀνακοινοῦται ὁμοιάζει πρὸς αἴλουρον εὐρόντα λεπτοκάρυον· τὸ περιστρέφει πανταχόθεν διὰ τοῦ ποδὸς ἐπειδὴ ἀκούει ὅτι κἄτι κινεῖται ἐν τὸς τοῦ κελύφους· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ τὸ ἀνοίξῃ. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὑπάρχουσιν οἱ γινώσκοντες ἐκ γενετῆς (δὲν λέγω δὲ ὅτι τὸ χάρισμα εἶνε κληρονομικόν) νὰ κατασκευάσωσιν ἐν δραματικὸν ἔργον, καὶ οἱ μὴ γινώσκοντες. "Ἡ εἶνε τις ἐμφύτως ἡ δὲν εἶνε δραματικὸς συγγραφεὺς· ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐργασία οὐδὲν κατορθοῦσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου· εἶνε ἀπαραίτητον τὸ ἐμφυτον δῶρον. Πιστεύω ὅτι πάντες ὅσους θὰ ἐρωτήσῃς ἐὰν ὄντως εἶνε δραματικοὶ συγγραφεῖς, θὰ σοὶ ἀπαντήσωσιν ὅτι ἀγνοοῦσι πῶς τὰ γράφουσιν. Εἶνε τὸ αὐτὸ περίπου ὡς νὰ ἠρώτας τὸν Ῥωμαῖον πῶς ἠράσθη τῆς Ἰουλιέττας καὶ πῶς ἠγαπήθη παρ' αὐτῆς· θὰ σοὶ ἀπαντήσῃ ὅτι δὲν εἰζεύρει, ὅτι ὁ ἔρως προῆλθεν ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτομάτως.

«Ὅλως σὸς
«Α. ΔΟΥΜΑΣ υἱός.»

Ὁ κ. Αἰμίλιος Ὠζιὲ ἔγραψε τὰ ἐξῆς :

«Φίλιππε μου Δρεῦφους,

«Ζητεῖς παρ' ἐμοῦ τὴν συνταγὴν τῆς κατασκευῆς τῶν κωμωδιῶν. Τὴν ἀγνοῶ παντελῶς. Ὑποθέτω ὅμως ὅτι θὰ ὁμοιάζῃ περίπου μ' ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ὁ λοχίας δίδει εἰς τὸν νεοσύλληκτον ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν τηλεβόλων:

«—Πέρνεις μίαν τρύπαν καὶ βάζεις δλόγυρα τὸν χαλκόν.»

«Ἄν ἡ συνταγὴ αὕτη δὲν εἶνε ἡ μόνη, εἶνε ὅμως ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει. Ἴσως ὑπάρχει καὶ ἄλλη συνισταμένη εἰς τὸ νὰ λαμβάνῃ τις τὸν χαλκόν, νὰ κάμνῃ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ μίαν ὀπὴν καὶ εἰς τὸ ἄκρον μίαν μικρὰν σχισμὴν διὰ τὸ ἔναυσμα. Ἡ ὀπὴ αὕτη εἰς τὰ τηλεβόλα λέγεται εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν *ψυχή*, εἰς τὰ δραματικὰ ἔργα πῶς ἄρά γε θ' ἀπεκαλεῖτο; Εὐρὲ ἄλλην ὀνομασίαν, ἂν αὕτη δὲν σοῦ ἀρέσῃ.

«Ταύτας μόνον τὰς πληροφορίας δύναμαι νὰ σοὶ δώσω. Εἰς ταύτας πρόσθεσε, ἂν θέλῃς, καὶ

τὴν συμβουλὴν ἐνὸς σοφοῦ πρὸς τινὰ δραματοῦργον ἀμνηχανοῦντα :

«—Ἐμπότισε τὴν πέμπτην πράξιν τοῦ ἔργου σου μὲ δάκρυα συγκινήσεως καὶ παραγέμισε τὰς λοιπὰς τέσσαρας μὲ εὐφυολογίας.

«Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἠκολούθησε τὴν τοιαύτην συμβουλὴν.

«Σὸς ἐκ καρδίας

«Α. ΩΖΙΕ».

Ὁ κ. Βικτωριανὸς Σαρδού :

«'Αγαπητέ μου φίλε,

«Δὲν μοὶ εἶνε τόσον εὐκόλον νὰ σοὶ ἀπαντήσω, ὅσον ὑποθέτεις... Δὲν ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος τρόπος πρὸς συγγραφὴν δραματικοῦ τινος ἔργου. Καθεὶς ἔχει τὸν ἰδικόν του ἀναλόγως τοῦ ιδιώματος, τῆς φύσεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς μεθόδου του ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Ἐὰν μ' ἐρωτήσῃς ποῖος εἶνε ὁ ἰδικός μου τρόπος, τοὔτεστιν ἡ μέθοδός μου, θὰ σοὶ ἀπαντήσω ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν διατυποῦται ὠρισμένως ὡς συνταγὴ περὶ καρυκύσεως νήσεως ἢ ὄρνιθος. Θ' ἀπητοῦντο ὄχι πεντήκοντα, ἀλλὰ διακόσιαι, τριακόσιαι ἴσως γραμμαί, καὶ πάλιν δι' αὐτῶν πιθανῶς ἤθελον σοὶ ἐκθέσει μόνον τὸν ἰδικόν μου τρόπον τοῦ ἐργάζεσθαι, ὅστις δὲν εἶνε ὁ γενικῶς παραδεγμένος, οὐδ' ἀξιῶ ὅτι εἶνε ὁ ἄριστος. Εἶνε ὁ τρόπος ὅστις εἶνε εἰς ἐμὲ φυσικός· τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ εἶπω. Ἄλλως τε δύνασαι νὰ εὕρῃς τὸν τρόπον τοῦτον διατετυπωμένον ἐν μέρει εἰς τὸ προοίμιον τοῦ *Μίσους* καὶ ἐν μέρει εἰς ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα πρὸς τὸν Λα-Πορμεραὶ προκειμένου περὶ τῆς *Φεδάρας*.

«Συνελόντι εἰπεῖν, ἀγαπητέ φίλε, ἐὰν ὑπάρχωσι κανόνες ἀναλλοίωτοι, ἀκριβεῖς, αἰώνιοι διὰ τὴν δραματικὴν τέχνην, κανόνες, οὓς οἱ ἀνίκανοι, οἱ ἀμαθεῖς, οἱ μωροί, οἱ παράφρονες μόνον παραγνωρίζουσι καὶ ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοὶ μόνον προσπαθοῦσι νὰ χειραφετηθῶσιν, δὲν ὑπάρχει μέθοδος καλλιτέρα πρὸς σύλληψιν καὶ τοκετὸν δραματικοῦ τινος προϊόντος εἰμὴ τὸ ἀκριβῶς γινώσκειν τὸ σημεῖον πρὸς ὃ διευθύνεται τις καὶ τὸ ἐκλέγειν τὴν εἰς αὐτὸ ἀγούσαν ἀρίστην ὁδόν. Ἄλλ' οἱ μὲν βαίνουσιν πεζῇ, ἄλλοι ἐφ' ἀμάξης, ἕτεροι διὰ σιδηροδρόμου, ὁ Χ... συρόμενος ὡς ἀνάπτηρος καὶ ὁ Οὐγκῶ δι' ἀεροστάτου. Ὁ μὲν ὀλισθαίνων καταπίπτει ἐντὸς τάφρου, ὁ δὲ ἀποπλανᾶται εἰς ἀτραπὸν πλαγίαν. Τέλος ἐκεῖνος μόνος φθάνει κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ τέρμα, ὅστις ἔχει πλείονα ὀρθοφροσύνην.

Τὴν χάριν ταύτην ἐπεύχομαι εἰς σέ καὶ εἰς ἐμὲ ἐπίσης.

«ΒΙΚΤΩΡΙΑΝΟΣ ΣΑΡΔΟΥ.»

Ὁ Εὐγένιος Λαμπις :

« Ἐκαστος ἐργάζεται κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐμπνευσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Οἱ μὲν προτιμῶσι τὰ φαειρὰ θέματα, οἱ δὲ εὐχαριστοῦνται μᾶλλον νὰ προκαλῶσι τὰ δάκρυα.

« Τὸ κατ' ἐμὲ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ βαίνω ἐπὶ τὸ ἔργον.

« Ὅσάκις δὲν ἔχω καμμίαν ιδέαν κατατρῶγω τοὺς ὄνυχας καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν θεϊαν Πρόνοιαν.

« Ἀφοῦ εὖρω τὴν ιδέαν, ἐπικαλοῦμαι καὶ πάλιν τὴν Πρόνοιαν, ἀλλ' ἦττον θερμῶς, καθότι φρονῶ ὅτι δύναμαι νὰ προβῶ καὶ ἄνευ τῆς βοήθειάς της.

« Εἶνε τοῦτο λίαν ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἐνταύτῃ μεγάλη ἀχαριστία.

« Ἐχω λοιπὸν ιδέαν τινὰ εἰς τὸν νοῦν μου, ἣ νομίζω ὅτι ἔχω τοιαύτην.

« Λαμβάνω φύλλα τινὰ χάρτου λευκοῦ—χάρτου ἐκλεκτοῦ ἐκ λινοῦ—διότι ἐπὶ χάρτου ἐτέρας ποιότητος δὲν δύναμαι νὰ διατυπώσω τὰς ιδέας μου—καὶ γράφω ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος τὴν λέξιν

«ΣΧΕΔΙΟΝ

« Σχέδιον ἐννοῶ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν, σκηνὴν πρὸς σκηνὴν ὁλοκληροῦ τοῦ ἔργου, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

« Ἐνόςφω δὲν ὑπάρχει ἐξευρημένον τὸ τέλος τοῦ ἔργου, δὲν ὑπάρχει οὐδ' ἡ ἀρχὴ οὐδὲ τὸ μέσον. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε προφανῶς ἡ κοπιωδὲς στέρα· εἶνε ἡ δημιουργία, ὁ τοκετός.

« Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σχεδίου, διεξέρχομαι αὐτὸ ἐκ νέου καὶ ἐξετάζω ἐκάστην σκηνὴν εἰς τί χρησιμεύει, ἂν συντελῇ εἰς τὴν προπαρασκευὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τινος τῶν χαρακτήρων ἢ δραματικῆς τινος περιστάσεως, τέλος ἂν συντελῇ εἰς τὴν γοργότητα τῆς δράσεως. Τὸ δραματικὸν ἔργον εἶνε ζῶον μυριόπουον, ὀφείλον νὰ προχωρῇ ἀκαταπαύστως. Ἐὰν ἡ πορεία του βραδύνῃ, τὸ κοινὸν χασμάται· ἂν σταματήσῃ, τὸ κοινὸν συρίζει.

« Διὰ νὰ γράψῃ τις ἔργον φαειρὸν πρέπει νὰ ἔχῃ καλὸν στόμαχον.

« Ἡ φαειρότης ἐγκτεται ἐν τῷ στομάχῳ.

« Ε. ΛΑΜΠΙΣ.

Ὁ Ἐδμόνδος Γονδινέ :

« *Αγαπητὲ φίλε,*

« Θέλεις νὰ μάθῃς ποία εἶνε ἡ μέθοδος καθ' ἣν ἐργάζομαι ;

« Εἶνε ἀθλία· μὴ τὴν συμβουλευσὴς εἰς κανένα. Ὅσάκις μοὶ ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡ ιδέα δρα-

ματικοῦ τινος ἔργου, οὐδαμῶς συλλογίζομαι ἂν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γράψω ἐν ἀριστοῦργημα. Σκέπτομαι μόνον ἂν ἡ ὑπόθεσις εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ μὲ τέρψῃ ἐνῷ θὰ τὴν διαπραγματευθῶ. Ὅρέγομαι μᾶλλον ὀλίγης τέρψεως ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ παρὰ προτομῆς ἔστω καὶ ἐκ μαρμάρου μετὰ ταῦτα. Ὅστις δ' ἔχει τοιαῦτα αἰσθήματα οὐδὲν κατορθοῖ γενναῖον.

« Πρὸς τούτοις ἔχω τὸ μέγα ἐλάττωμα διὰ πάντα δραματικὸν συγγραφέα νὰ μὴ δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρεται περὶ τοῦ συνοικεσίου τοῦ Ἀρθούρου καὶ τῆς Κολόμβας, καὶ ὅμως τὸ πᾶν ἐν τούτῳ ἐγκτεται ! Ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς ὀφείλει ἀπαραιτήτως νὰ θεωρῇ τὸ κοινὸν ὁπωσοῦν ἀπλοϊκόν, νὰ εἶνε δ' ἐπίσης τοιοῦτος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

« Τὸ κατ' ἐμὲ, θὰ ἐδεχόμην εὐχαρίστως νὰ εἶμαι τοιοῦτος· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ ὅτι εἶνε καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίσης τοιοῦτοι.

« Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐνόμιζον ὅτι αἱ λεπτομέρειαι αἱ εὐφυῶς ἐπινοηθεῖσαι ἔπρεπε ν' ἀρέσκωσιν εἰς τὸ δημόσιον ὅσον καὶ ἡ σχολιὰ πλοκῆ, τῆς ὁποίας συνήθως προμαντεύει τις τὴν λύσιν ἀπὸ τῆς πρώτης σκηνῆς. Ἡπατώμην ἐντελῶς πολλάκις δ' ἐζημιώθην ἐκ τούτου. Ἀλλ' εἰς τὴν ἡλικίαν μου δὲν διορθοῦται τις εὐκόλως. Ἀφοῦ καταστρώσω τὸ σχέδιον, δὲν αἰσθάνομαι πλέον διάθεσιν νὰ γράψω τὸ δράμα. Καθὰ βλέπεις εἶμαι ἄθλιος ὡς συνεργάτης. Εἶπέ το ἂν κάμης λόγον περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ μὴ με παραστήσης ὡς ὑπόδειγμα συγγραφέως.

« ΕΔΜΟΝΔΟΣ ΓΟΝΔΙΝΕ ».

Ὁ κ. Ἐρνέστος Λεγκουβέ :

« *Φίλε μου,*

« Μ' ἐρωτᾷς πῶς γράφονται τὰ δραματικὰ ἔργα.

« Ὁ γράφων πρέπει ν' ἀρχίζῃ πάντοτε ἀπὸ τὸ τέλος.

« Ὅλως τὸ ἐναντίον συμβαίνει διὰ τὸ μυθιστόρημα.

« Δύναμαι νὰ σοῦ ἀναφέρω πλείστους ἐξόχους μυθιστοριογράφους, οἵτινες πολλάκις ἐτέθησαν ἐπὶ τὸ ἔργον, χωρὶς ποσῶς νὰ γινώσκωσι ποῦ ἐμελλεν αὐτὸ ν' ἀπολήξῃ.

« Ὁ Βάλτερ Σκῳτ, ὁ μέγας Βάλτερ Σκῳτ ἐκάθητο τὴν πρωΐαν πρὸ τοῦ γραφείου του, ἐλάμβανε τετράδιον χάρτου καὶ ἔγραφεν ἐπ' αὐτοῦ *Κεφάλαιον πρῶτον*, μὴδὲν ἕτερον γινώσκων ἐξ ὅλου τοῦ μυθιστορήματός του, εἰμὴ τὸ πρῶτον κεφάλαιον.

Εἰσῆγε τὰ πρόσωπα καὶ ὥριζε τὴν κατάστασιν· εἶτα ἡ κατάστασις καὶ τὰ πρόσωπα ὤφειλον νὰ προβῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὅπως ἠδύναντο κάλλιον. Εἰς αὐτὰ ἀπέκειτο νὰ διαπλα-

σθῶσι συμφώνως πρὸς τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χαρακτήρων.

«Ὁ Εὐγένιος Σῦης πολλάκις μοι εἶπεν ὅτι τοῦ ἤτο ἀδύνατον νὰ καταρτίσῃ ποτὲ σχέδιον. Ἐτρόμαζεν ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ταύτῃ· ἡ φαντασία του εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ἀπροόπτου· διὰ νὰ ἐκπλήξῃ τὸ δημόσιον ἔπρεπε νὰ ἐκπλαγῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τοῦ συνέβη πολλάκις νὰ ρίψῃ εἰς τὸ τέλος ἐπιφυλλίδος τινὸς τὰ πρόσωπα τῆς μυθιστορίας του εἰς θέσιν ἀδιεξίτητον, ἐν ᾗ οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος εὕρισκεν ἔξοδον.

«Ἡ Γεωργία Σάνδη ἤρχιζεν ἐνίοτε ἐν μυθιστορήματι ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς φράσεως, μιᾶς σκέψεως, μιᾶς σελίδος, μιᾶς τοπογραφίας. Δὲν διηθύνουν αὐτὴ τὴν γραφίδα τῆς ἀπεναντίας· ἡ γραφὴς διηθύνουν αὐτήν. Ἦρχιζε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ γράψῃ ἓνα τόμον καὶ ἔγραφε δέκα. Ὁνειροπόλει λύσιν εὐχάριστον καὶ κατέληγεν εἰς αὐτοχειρίαν...

«Πλὴν οὐδέποτε ὁ Σκριβ, ὁ Δουμάς πατήρ, ὁ Δουμάς υἱός, ὁ Ὠζιέ, ὁ Λαμπίς, ὁ Σαρδου ἔγραψαν: Σκητὴ πρώτη χωρὶς νὰ γινώσκωσι τί θὰ γράψωσι κατὰ τὴν τελευταίαν. Τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας εἶνε δι' αὐτοὺς ἀπλοῦν σημεῖον ἐρωτηματικόν: Ποῦ θὰ μᾶς φέρῃς; Ἐρωτῶσιν αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἀποδέχονται εἰμὴ ὁσάκις τοὺς ὁδηγῇ εἰς τὸ τέρμα ἢ εἰς σημεῖον τι κεντρικόν, ὁποῦθεν ἐξαχρῶνται ὅλοι οἱ σταθμοὶ τῆς ὁδοῦ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ πρώτου.

«Τὸ μυθιστόρημα εἶνε ταξιδεῖδιον ἐφ' ἀμάξης. Ὁ ἐπιβάτης σταθμεύει, κατακλίνεται καθ' ὁδόν, κατέρχεται ὅπως παρατηρήσῃ τοποθεσίαν τινὰ, ἀπομακρύνεται τῆς κατ' εὐθείαν ὁδοῦ ὅπως γευματίσῃ εἰς ὠραίαν τινὰ θέσιν. Τί τὸν μέλει; Δὲν ἐπείγεται· δὲν προτίθεται κυρίως νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ νὰ διασκεδάσῃ περιδιαβάζων. Ὁ ἀληθὲς σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του εἶνε ὁ δρόμος.

«Ἀλλὰ τὸ δραματικὸν ἔργον εἶνε ταξιδεῖδιον διὰ τῆς ταχείας ἀμαξοστοιχίας τοῦ σιδηροδρόμου, διανυούσης δώδεκα λεύγας τὴν ὥραν καὶ μόλις σταματῶσης ἐνίοτε ἐπὶ δέκα λεπτά διὰ τὰ διαλείμματα. Ἐὰν ἡ ἀτμομηχανὴ παύσῃ νὰ συρίζῃ, συρίζεται.

«Μολαταῦτα ὑπάρχουσι καὶ τινὰ δραματικὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα δὲν βαίνουν μετὰ τὸσον τάχος, ὑπάρχει δὲ καὶ συγγραφεὺς ὄντως μεγαλοφυΐας, ὁ Μολιέρος, ὅστις συχνάκις ἀπεπεράτωσε τὰ ἔργα του διὰ λύσεως ἀξιοθρηνήτου. Προσθετέον ὅμως ὅτι διὰ νὰ εἶνε συγγνωστὸς ὁ γράψας τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ *Ταρτούρου* πρέπει νὰ γράψῃ τὰς τέσσαρας προηγουμένας.

«Ε. ΛΕΓΚΟΥΒΕ.»

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΖΩΩΝ ΑΓΡΙΩΝ

ΠΡΟΣ ΑΛΙΕΙΑΝ ΚΑΙ ΘΗΡΑΝ

Ὁ Κυβιέρος διηγεῖται, ὅτι ἡ ἀλιεῖα τῶν θύνων τελεῖται ἐν τῇ Ἀδριατικῇ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. «Μόλις ἀναφανῶσιν οἱ θύννοι καταδιώκονται ὑπὸ τῶν δελφίνων, οἵτινες ἐξαναγκάζουσι τοὺτους, οὕτως εἰπεῖν, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ θυννεῖα. Οἱ ἀλιεῖς νομίζουν, ὅτι οἱ δελφῖνες πράττουσι τοῦτο ἐκ φιλίας πρὸς αὐτοὺς, λέγουσι μάλιστα, ὅτι ὁ δελφὴν ἐλκύει τοὺς θύννους ἐν τοῖς δικτύοις προπορευόμενος αὐτῶν, ὅπως εὐκολώτερον τοὺς ἐξαπατήσῃ· ὅταν δ' ἴδωσι ἓνα ἐξ αὐτῶν κραυγάζουσι: *fora delfin, έξω δελφίν!* ὅπως σπεύσῃ νὰ ἐξέλθῃ.»

Ἡ τοῦ δελφίνου ἀρωγὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπον εἶναι γεγονὸς βέβαιον, ἀλλὰ σπάνιον. Ὑπάρχει ὅμως εἶδος τι ἰχθύος ἡ *Εχενηΐς*, ὃν μεταχειρίζονται συχνότατα πρὸς ἀλιεῖαν ἐν διαφόροις χώραις. Οἱ ἰχθύες οὗτοι φέρουσιν ἄνω τῆς κεφαλῆς ὄργανόν τι, δι' οὗ εὐκολώτατα δύνανται νὰ προσκολληθῶσιν εἰς πάντα τὰ στερεὰ σώματα τὰ ἐν τοῖς ὕδασι. Συχνότατα προσκολλῶνται ἐπ' αὐτῶν τῶν πλεόντων πλοίων. Οἱ παλαιοὶ ἐπίστευον μάλιστα, ὅτι ἡδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι καὶ αὐτὸν τὸν δρόμον τῶν πλοίων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα *εχενηΐς* (ἔχειν τὰς ναῦς). Καίτοι πλείστοι φυσιοδίφαι παλαιοὶ καὶ νεώτεροι, ἐπόμενοι τῇ γνώμῃ τοῦ Πλινίου, ὅστις ἀποδίδει εἰς τὸν ἰχθύν τοῦτον σπουδαῖον μέρος κατὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν μεταξὺ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου, παραδέχονται τὴν ἰσχὺν τοῦ ἰχθύος ὅπως σταματᾷ πλοῖα, σήμερον εἶναι πλέον ἀποδεδειγμένον ὅτι ταῦτα εἶναι μῦθοι. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι οἱ ἰθαγενεῖς πλείστων χωρῶν ἐπωφελοῦμενοι τῆς ιδιότητος τῆς *εχενηΐδος* ὅπως προσκολλᾶται, μεταχειρίζονται ταύτην εἰς παντοίας ἀλιείας καὶ ἰδίως εἰς τὴν τῆς χελώνης.

Πέτρος ὁ μάρτυς, ὅστις ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1532 διήγησιν περὶ τινων ἀνακαλυφθεισῶν νήσων, περιγράφει πῶς οἱ κάτοικοι αὐτῶν μετεχειρίζοντο τὴν *εχενηΐδα*, ἣν συγχρίνει πρὸς τοὺς ἡμετέρους θηρευτικούς κύνας. «Ὡς ἡμεῖς, γράφει, διασκεδάζομεν θηρεύοντες διὰ τῶν κυνῶν ἐν τῇ στερεᾷ, οὕτω καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀλιεύουσιν ἰχθὺς διὰ θηρευτικοῦ τινος ἰχθύος.» Ὁ δὲ Δοβιέδσ ἐν τῇ *φυσικῇ ιστορίᾳ τῶν Ἰνδιῶν* δημοσιεύει κατὰ τὸ 1535 ἐν Σεβίλλῃ, δίδει πλεοπλείους πληροφορίες περὶ ταύτης τῆς ἀλιείας. «Συλλαμβάνουσι τοὺς ἰχθὺς νεαροὺς ἔτι, λέγει, καὶ διατηροῦσιν ἐν τῷ ὕδατι μέχρις οὗ κατασταθῶσιν ἱκανοὶ διὰ τὴν ἀλιεῖαν δι' ἣν προώρισαν αὐτοὺς. Τότε φέρουσι τὰς *εχενηΐδας* εἰς τὴν θάλασσαν, ἀφοῦ τὰς δέσωσι διὰ σχοινίου. Καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται